

др Душан Д. ДАБОВИЋ
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
Управа за заштиту биља

РЕГИСТРАЦИЈА ПРИВРЕДНИХ СУБЈЕКТАТА ЗА ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА У ФИТОСАНИТАРНОЈ ОБЛАСТИ

Резиме

Маја 2009. године, у Рейублици Србији донето је шест закона у фитосанитарној области: Закон о здрављу биља, Закон о средствима за заштити биља, Закон о средствима за исхрану биља и ојлемењивачима земљишта, Закон о генетички модификованим организмима, Закон о заштити права ојлемењивача биљних сорти и Закон о безбедности хране. Ови закони уз Закон о семену и Закон о садном материјалу воћака, винове лозе и хмеља, чине нови правни систем у фитосанитарној области. Поред бројних новина, усвојављен је систем регистрације привредних субјеката за обављање фитосанитарних послова. Законима се утврђују услови и процедура за упис у одговарајући регистар. При томе, сви подаци из регистра су јавни, воде се углавном у електронској форми и могу се повезивати са другим базама података и регистрима Министарства.

Кључне речи: фитосанитарни систем, регистар, пољопривреда, биље.

I Увод

У процесу усклађивања нашег правног система са правом Европске уније, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (у

даљем тексту: Министарство) је у мају 2009. године, донело шест нових закона у фитосанитарној области: Закон о здрављу биља,¹ Закон о средствима за заштиту биља,² Закон о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта,³ Закон о генетички модификованим организмима,⁴ Закон о заштити права оплемењивача биљних сорти⁵ и Закон о безбедности хране.⁶ Наведени закони у фитосанитарној области су прописали бројне новине, пре свега у погледу услова за обављање послова привредних субјеката (привредних друштава и приватних предузетника), као и физичких лица. Наиме, у овој области је успостављен систем регистрације привредних субјеката за обављање одређених послова, при чему испуњеност услова утврђује фитосанитарна инспекција, а решење о упису у регистар доноси Министар пољопривреде, шумарства и водопривреде (у даљем тексту: Министар). Тиме се за обављање ових делатности, поред уписа у Регистар привредних субјеката, захтева и упис у одговарајући посебни регистар. Нови закони са важећим Законом о семену⁷ и Законом о садном материјалу воћака, винове лозе и хмеља,⁸ предвиђају укупно 17 регистара за обављање различитих делатности у фитосанитарној области. Сви подаци из регистара су јавни, воде се углавном у електронској форми и могу се повезивати са другим базама података и регистрима Министарства.

II Обављање послова у области здравља биља

Законом о здрављу биља уређује се заштита и унапређење здравља биља, мере за спречавање уношења, откривање, спречавање ширења и сузбијање штетних организама, фитосанитарна контрола, услови за производњу, прераду, дораду, увоз, складиштење и промет биља, биљних производа и прописаних објеката, као и услови за пружање услуга у области заштите здравља биља. Овај закон утврђује услове за упис у Регистар произвођача, прерађивача, дорађивача, увозника, складиштара

1 Закон о здрављу биља (*Службени гласник РС*, бр. 41/2009).

2 Закон о средствима за заштиту биља (*Службени гласник РС*, бр. 41/2009).

3 Закон о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта (*Службени гласник РС*, бр. 41/2009).

4 Закон о генетички модификованим организмима (*Службени гласник РС*, бр. 41/2009).

5 Закон о заштити права оплемењивача биљних сорти (*Службени гласник РС*, бр. 41/2009).

6 Закон о безбедности хране (*Службени гласник РС*, бр. 41/2009).

7 Законом о семену (*Службени гласник РС*, бр. 45/2005).

8 Законом о садном материјалу воћака, винове лозе и хмеља (*Службени гласник РС*, бр. 18/2005).

и прометника биља, биљних производа и прописаних објеката, као и услове за упис у Регистар пружалаца услуга у области средстава за заштиту биља.

Производњом, прерадом, дорадом, увозом, складиштењем и прометом одређених врста биља, биљних производа и прописаних објеката, може да се бави привредни субјект, који је регистрован у Регистар привредних субјеката и који је уписан у Регистар произвођача, прерађивача, дорађивача, увозника, складиштара и прометника биља, биљних производа и прописаних објеката (у даљем тексту: Регистар) који води Министарство. Производњом наведених врста биља, биљних производа и прописаних објеката који су намењени промету, може да се бави и физичко лице које је уписано у Регистар, док врсте биља, биљних производа и прописаних објеката одређује Министар подзаконским прописом.⁹

Упис у Регистар врши се на основу захтева који мора да садржи: податке о подносиоцу захтева (назив, седиште, адреса, матични број, порески идентификациони број и податке о одговорном лицу); шифру делатности; податке о одговорном лицу за здравље биља (име и презиме, адреса, јединствени матични број); податке о пољопривредном земљишту које се користи за производњу биља и намени коришћења (катастарска општина и број катастарске парцеле); као и податке о облику и месту складиштења, доради, преради или промету биља, биљних производа и прописаних објеката. Уз захтев се подноси и доказ да одговорно лице за здравље биља има радно искуство од најмање годину дана на пословима здравља биља. Физичко лице за упис у Регистар подноси следеће податке: име и презиме, адресу, јединствени матични број грађана, као и број из Регистра пољопривредних газдинстава.¹⁰

Привредни субјект, односно физичко лице које је уписано у Регистар дужно је да: води тачне податке о производњи, преради, доради, складиштењу и промету биља, биљних производа и прописаних објеката, које складишти, сеје, сади, производи, дорађује, прерађује или ставља у промет; чува податке о местима где се биље, биљни производи или прописани објекти гаје, производе, дорађују, прерађују, складиште, чувају или користе пет година; редовно врши визуелне прегледе на присуство штетних организама на за то прописан начин; чува прописану документацију, у складу са овим законом пет година. Правно лице, предузетник, односно физичко лице биће избрисано из Регистра ако донесе одлуку о престанку обављања делатности која је уписана у Регистар; као и ако у прописаном року не пријави промену података.¹¹

9 Закон о здрављу биља, чл. 11.

10 Закон о здрављу биља, чл. 12.

11 Закон о здрављу биља, чл. 13-15.

У Регистар пружалаца услуга у области заштите здравља биља (у даљем тексту: Регистар пружалаца услуга) може да се упише привредни субјект који је регистрован у Регистар привредних субјеката и који испуњава услове у погледу објеката, опреме и стручно оспособљеног кадра (у даљем тексту: пружалац услуга). Такође, пружалац услуга је дужан да пружање услуга усагласи са јединственим методама, критеријумима и смерницама које прописује Дирекција за националне референтне лабораторије, у зависности од врсте услуга у области заштите здравља биља. Осим тога, пружалац услуга у области здравља биља дужан је и да води евиденцију о извршеним услугама у електронској и писаној форми на прописаном обрасцу, да Министарству доставља редовне извештаје на прописан начин и у прописаном року, као и да о извршеним услугама чува доказе пет година.¹²

При томе, под услугама у области заштите здравља биља подразумевају се: лабораторијске анализе и тестирање биља, биљних производа и прописаних објеката, ради утврђивања присуства штетних организама; праћење и прогноза појаве штетних организама, развоја и кретања њихове популације и утврђивање оптималних рокова за њихово сузбијање и давање препорука у складу са тим; примењена и друга истраживања у области заштите здравља биља; едукација и давање савета и препорука о штетним организмима и њиховом сузбијању; сузбијање штетних организама применом дезинфекције, дезинсекције, дератизације, деконтаминације и применом других поступака третирања; као и издавање биљног пасоша.¹³

III Обављање послова у области средстава за заштиту биља

Законом о средствима за заштиту биља уређује се регистрација, контрола, промет, увоз и примена средстава за заштиту биља у пољопривреди и шумарству, послови од јавног интереса у области средстава за заштиту биља, као и друга питања од значаја за средства за заштиту биља. Овим законом се прописују услови и поступак за упис у Регистар дистрибутера и увозника средстава за заштиту биља и у Регистар пружалаца услуга у области средстава за заштиту биља.

У Регистар дистрибутера и увозника средстава за заштиту биља уписује се, на основу захтева Министарству, привредни субјект који испуњава услове у погледу стручне оспособљености кадрова, објеката и опреме. Наиме, произвођачи средстава за заштиту биља морају има-

12 Закон о здрављу биља, чл. 22, 25.

13 Закон о здрављу биља, чл. 21.

ти у радном односу најмање три радника са високом стручном спремом, и то: дипломираног хемичара, технолога и стручњака за заштиту биља или биљне производње. Такође, произвођачи средстава за заштиту биља морају имати следеће просторије и уређаје: фабричку халу прилагођену производњи средстава за заштиту биља, са одговарајућом вентилацијом и прилазом и без прикључка на директну канализацију; складишта сировина за производњу средстава за заштиту биља; складишта готових средстава за заштиту биља; уређаје за пречишћавање отпадних вода; уређаје за пречишћавање отпадних гасова; као и уређаје за сагоревање неутрошених количина средстава за заштиту биља и амбалаже изграђене регионално. Осим тога, произвођачи средстава за заштиту биља морају имати одговарајућу опрему која испуњава следеће услове: да је погодна за употребу према техничким карактеристикама и капацитету; да је могуће редовно одржавање и чишћење; да обезбеђује заштиту од сваког загађивања у процесу производње; да обезбеђује сталну сигурност у процесу производње; да је у току производње обележена видним ознакама које садрже назив, број серије и друге податке о средству за заштиту биља.¹⁴

Пружалац услуга уписује се у Регистар пружалаца услуга, ако испуњава услове у погледу објеката, опреме и ако има најмање једног запосленог дипломираног инжењера заштите биља, односно дипломираног инжењера мастера са дозволом за пружање услуга у области средстава за заштиту биља.

IV Обављање послова у области средстава за исхрану биља

Законом о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта уређује се разврставање, квалитет, обележавање, фитосанитарна контрола и узорковање у промету, увозу и примени средстава за исхрану биља и оплемењивача земљишта и испитивање средстава за исхрану биља и оплемењивача земљишта, као и друга питања од значаја за ову област. Овим законом се утврђују услови и поступак уписа у Регистар дистрибутера и увозника средстава за исхрану биља (у даљем тексту: Регистар), који се односи и на регистрацију произвођача средстава за исхрану биља.

Према овом закону, производњом средстава за исхрану биља може да се бави привредни субјект који је регистрован у Регистар привредних субјеката и који испуњава услове за производњу средстава за исхрану биља у складу са прописима којима се уређује заштита животне средине. При том, произвођач је дужан да врши контролу квалитета

14 Закон о средствима за заштиту биља, чл. 32.

сваке партије произведених средстава за исхрану биља пре стављања у промет и да о томе води евиденцију коју мора да чува у периоду у коме се средства за исхрану биља налазе у промету, као и у року од две године од дана престанка њиховог стављања у промет.¹⁵

Да би био уписан у Регистар као дистрибутер средстава за исхрану биља на велико, привредни субјект мора бити регистрован у Регистар привредних субјеката и испуњавати услове у погледу објеката за складиштење средстава за исхрану биља и запосленог са високим образовањем пољопривредне, технолошке, односно хемијске струке. Уколико жели да се бави прометом средстава за исхрану биља на мало, привредни субјект, осим уписа у Регистар привредних субјеката, мора на продајном месту имати просторију за продају средстава за исхрану биља, просторију или посебно одвојен део за смештај средстава за исхрану биља и запосленог са најмање средњим образовањем пољопривредне струке. Увозом средстава за исхрану биља може да се бави увозник који је такође регистрован код Агенције за привредне регистре и ако испуњава услове у погледу објеката за складиштење средстава за исхрану биља.¹⁶

При томе, произвођач, односно дистрибутер, који је уписан у овај регистар, дужан је да Министарству доставља податке о произведеним и у промет стављеним средствима за исхрану биља два пута годишње, и то за прво полугодиште до 15. јула текуће године, а за друго полугодиште до 15. јануара наредне године.¹⁷

V Обављање послова у области семена

Законом о семену уређују се услови и начин производње, дораде, коришћења, промета, увоза и испитивање квалитета семена пољопривредног биља, расада пољопривредног биља и мицелија јестивих и лековитих гљива, признавање новостворених домаћих сорти и одобравање увођења у производњу страних сорти и упис сорти пољопривредног биља у Регистар сорти пољопривредног биља. Такође, овим законом утврђују се услови и поступак уписа у Регистар произвођача семена, расада, мицелија јестивих и лековитих гљива (у даљем тексту: Регистар произвођача) и у Регистар дорађивача семена (Регистар дорађивача).

Законом се прописује да се производњом семена може бавити привредно друштво, односно предузеће, друго правно лице и предузетник, који је уписан у Регистар произвођача. Међутим, остављена је

15 Закон о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта, чл. 6.

16 Закон о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта, чл. 7.

17 Закон о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта, чл. 11.

могућност да се производњом семена може бавити и физичко лице на основу закљученог уговора о сарадњи са произвођачем семена.¹⁸

Захтев за упис у Регистар произвођача садржи: податке о произвођачу (назив, седиште, адреса, матични број и порески број); шифру делатности произвођача; податке о месту производње семена (катастарска парцела, обрада, нега, заштита земљишта и очување биолошких и хемијских својстава земљишта за производњу семена); податке о врсти и категорији семена и обиму производње; податке о одговорном лицу (име и презиме, адреса, јединствени матични број и доказ да има завршен пољопривредни факултет, смер ратарски, повртарски, општи или други смер са положеним испитом из семенарства са најмање три године радног искуства). Ако произвођач обавља делатност на више различитих места, у захтеву наводи податке за свако место производње.¹⁹

Произвођач је дужан да води књигу евиденције о производњи семена која садржи: број решења о упису у Регистар произвођача, име лица које обавља послове стручног руковођења производњом семена, прегледни план семенског усева, односно објекта са јасно означеним делом где се производи семе, врсту, односно сорту и годину производње семена са којим заснива производњу, количину укупно примљеног семена, податке о начину производње, врсти и датуму извођења радова.²⁰

Пословима дораде семена може да се бави привредно друштво, односно предузеће, друго правно лице и предузетник, који је уписан у Регистар дорађивача. Захтев за упис у Регистар дорађивача садржи: податке о дорађивачу (назив, седиште, адреса, матични број и порески број); шифру делатности дорађивача; податке о складишном простору за одвојен смештај и чување натуралног (недорађеног) односно дорађеног семена појединих врста, сорти и категорија семена, који обезбеђује очување квалитета и здравственог стања семена и податке о простору за смештај отпада који је настао дорадом семена; уређаје и опрему за досушивање, пречишћавање, селектирање, паковање, затварање амбалаже, пломбирање а у зависности од врсте семена које се дорађује; податке о одговорном лицу (име и презиме, адреса, јединствени матични број и доказ да има завршен пољопривредни факултет, смер ратарски, повртарски или општи са најмање три године радног искуства на пословима дораде семена). Ако дорађивач обавља делатност на више различитих места, у захтеву наводи податке за свако место дораде.²¹

18 Закон о семену, чл. 5.

19 Закон о семену, чл. 6.

20 Закон о семену, чл. 9.

21 Закон о семену, чл. 11.

VI Обављање послова у области садног материјала воћа, винове лозе и хмеља

Привредни субјект, односно привредно друштво, друго правно лице и предузетник који жели да обавља послове производње, промета и увоза-извоза садног материјала, према Закону о садном материјалу воћа, винове лозе и хмеља, мора бити уписан у Регистар произвођача садног материјала (у даљем тексту: Регистар). Прописано је да производњом садног материјала може да се бави и физичко лице на основу закљученог уговора о сарадњи са произвођачем садног материјала, а садни материјал произведен у тој сарадњи сматра се производњом произвођача.²²

Захтев за упис у Регистар садржи: податке о произвођачу (назив, седиште, адреса, матични број и порески број); шифру делатности произвођача; податке о месту производње садног материјала (катастарска парцела, обрада, нега, заштита земљишта и очување биолошких и хемијских својстава земљишта за производњу садног материјала); детаљан план производње (подаци о врсти, сорти и категорији садног материјала); податке о одговорном лицу (име и презиме, адреса, јединствени матични број). Ако произвођач обавља делатност на више различитих места, у захтеву наводи податке за свако место производње.²³

Произвођач је дужан да води књигу евиденције садног материјала и може производити садни материјал само оних сорти које су уписане у Регистар сорти воћака, винове лозе, хмеља и подлога. При томе је дужан да од власника сорте обезбеди сагласност за умножавање садног материјала заштићене сорте.²⁴

Произвођач је дужан да сваке године поднесе пријаву о производњи садног материјала Министарству, при чему Министар ближе прописује начин и поступак производње за сваку категорију садног материјала, рокове за подношење пријаве за производњу и образац пријаве за производњу.²⁵

Министар издаје сертификат о производњи садног материјала којим се потврђује да је садни материјал произведен у складу са одредбама овог закона и прописима донетим на основу њега. Сертификат садржи нарочито, податке о: произвођачу, врсти, сорти (клону), подлози, категорији, броју биљака на које се односи сертификат, број биљног пасоша и појединачни серијски број сертификата. Трошкове за упис

22 Закон о садном материјалу воћа, винове лозе и хмеља, чл. 5.

23 Закон о садном материјалу воћа, винове лозе и хмеља, чл. 6.

24 Закон о садном материјалу воћа, винове лозе и хмеља, чл. 9, 10.

25 Закон о садном материјалу воћа, винове лозе и хмеља, чл. 12.

у Регистар, за подношење пријаве за производњу садног материјала и за издавање сертификата о производњи садног материјала, сноси произвођач и уплаћује на одговарајући рачун за уплату јавних прихода буџета Републике. Висина трошкова утврђује се у складу са прописима о накнадама трошкова у управном поступку.²⁶

Промет садног материјала може да се обавља само на продајном месту које обезбеђује очување својстава садног материјала у погледу врсте, сорте, категорије и др. Прометом садног материјала на мало може да се бави привредно друштво, односно предузеће, друго правно лице и предузетник ако на сваком продајном месту има запослено лице са најмање IV степеном стручне спреме пољопривредне струке. Садни материјал сорти и подлога може да се увози ако су те сорте и подлоге уписане у Регистар сорти воћака, винове лозе, хмеља и подлога.²⁷

VII Обављање послова у области генетички модификованих организама

Законом о генетички модификованим организмима уређује се поступак за издавање одобрења за употребу у затвореним системима и за намерно увођење у животну средину генетички модификованих организама и производа од генетички модификованих организама, услови за употребу у затвореним системима и за намерно увођење у животну средину генетички модификованих организама, руковање, паковање и превоз генетички модификованих организама и производа од генетички модификованих организама, као и друга питања од значаја за генетички модификоване организме и производе од генетички модификованих организама.

Одобрење за употребу у затвореним системима и за намерно увођење у животну средину генетички модификованих организама (ГМО) и производа од ГМО издаје Министарство, на основу мишљења Стручног савета. Поступак за издавање овог одобрења покреће се на основу пријаве ствараоца, корисника или њиховог овлашћеног заступника. Пријава садржи: опис ГМО; пословно име, седиште и адресу правног лица или предузетника, име, пребивалиште и јединствени матични број грађана физичког лица, одосно лично име и адресу њиховог овлашћеног заступника; локацију на којој се ГМО уводи у животну средину; план и методе надзора ГМО и производа од ГМО, као и план мера за случај инцидента; процену ризика по здравље људи и животну сре-

26 Закон о садном материјалу воћа, винове лозе и хмеља, чл. 14.

27 Закон о садном материјалу воћа, винове лозе и хмеља, чл. 18, 20.

дину. Пријава се подноси и у случају када је ГМО добијен укрштањем два или више ГМО применом класичних метода. Одобрење за употребу у затвореним системима ГМО издаје се правном лицу у виду дозволе за један или више степена ризика.²⁸

Правно лице мора да формира стручно тело за процену ризика приликом употребе у затвореним системима и да испуњава услове у погледу стручног кадра, објекта и техничке опремљености прописане овим законом и прописима донетим на основу овог закона. Поносилац пријаве дужан је да поднесе пријаву за обнављање одобрења Министарству шест месеци пре истека одобрења. Пријава садржи: копију одобрења чије се обнављање тражи; извештај о резултатима мониторинга; нове информације везане за процену ризика по здравље људи и животну средину.²⁹

За сваки прекогранични промет ГМО који се намерно уводи у животну средину ради извођења огледа, демонстрационих огледа и развоја нових варијетета примењују се све обавезе које се по Картагена протоколу о биолошкој заштити уз Конвенцију о биолошкој разноврсности односе на први прекогранични промет ради намерног увођења у животну средину. Подносиоцу пријаве може се издавањем једног одобрења дозволити намерно увођење у животну средину на истом месту или на различитим местима за исту намену. У току и по завршетку намерног увођења у животну средину, у роковима утврђеним у одобрењу, стваралац, корисник или њихов овлашћен заступник у Републици Србији дужан је да поднесе Министарству извештај о резултатима намерног увођења у животну средину у писменој или електронској форми.³⁰

VIII Обављање послова у области безбедности хране

Законом о безбедности хране (у даљем тексту: Закон) уређују се општи услови за безбедност хране и хране за животиње, обавезе и одговорности субјеката у пословању храном и храном за животиње, систем брзог обавештавања и узбуњивања, хитне мере и управљање кризним ситуацијама, хигијена и квалитет хране и хране за животиње.

Према Закону, производњом и прометом хране и хране за животиње може да се бави привредни субјект, односно правно лице и предузетник који је регистрован у Регистар привредних субјеката и који је уписан у Централни регистар објеката (у даљем тексту: Централни

28 Закон о генетички модификованим организмима, чл. 9, 10

29 Закон о генетички модификованим организмима, чл. 19.

30 Закон о генетички модификованим организмима, чл. 22, 26.

регистар) који води Министарство. Привредни субјект се уписује у Регистар привредних субјеката у складу са законом којим се уређује регистрација привредних субјеката. При томе, производњом хране и хране за животиње која је намењена промету може да се бави и физичко лице у складу са прописом којим се уређује област ветеринарства, односно област здравља биља, које је уписано у Централни регистар.³¹

У Централном регистру воде се подаци о одобреним објектима и регистрованим објектима. Објекти за производњу и промет хране и хране за животиње одобравају се или региструју, како се наводи у Закону, у складу са посебним прописима. Објект за производњу и промет хране и хране за животиње, одобрен или регистрован, у складу са посебним прописом, сматра се објектом уписаним у Централни регистар и подаци о томе воде се у Централном регистру. Ако посебним прописом није предвиђено претходно утврђивање испуњености услова за обављање одређене делатности, ти објекти се уписују у Централни регистар, на основу пријаве субјекта у пословању храном и храном за животиње. Привредни субјект не може да отпочне производњу и промет хране и хране за животиње пре уписа у Централни регистар, односно у регистар утврђен посебним прописом, а физичко лице пре уписа у Централни регистар.³²

Dušan D. DABOVIĆ, PhD

**Ministry for Agriculture, Forestry and Water Management
Department for Protection of Plants**

REGISTRATION OF BUSINESS ENTITIES WHICH CARRY OUT PHYTOSANITARY ACTIVITIES

Summary

In May 2009 the six laws were enacted in the phytosanitary field: the Plant Health, the Law on Plant Protection Products, the Law on Fertilizers and Land Breeders, the Law on Genetically Modified Organisms, the Law on Protection Breeders Varieties, and the Law on Food Safety. These laws with the Law on Seeds and the Law on Propagation material, of fruit trees, grapes and hops, establish new Serbian phytosanitary system. Besides many new solutions

31 Закон о безбедности хране, чл. 15.

32 *Ibid.*

this phytosanitary system carries out a system of registration for business entities which intend to carry out phytosanitary activities. The laws determine the conditions and procedure for registration in the appropriate register. In addition, all data from the registers are public, legal forms are mostly electronic forms, and may be linked to other databases and registries of the Ministry.

Key words: *phytosanitary system, register, agriculture, plants.*